

Pohjola-aktivismi 1960-luvulla

Ruotsin konservatiivisissa ja Suomeen sotilassuhteita ylläpitäneissä piireissä virisi 1960-luvun alussa keskustelua Pohjolan (lähinnä Ruotsin, Suomen ja Norjan) puolustus- tai puolueettomuusliiton aikaansaamisesta. Näihin keskusteluihin osallistui lähivuosien aikana myös eräitä suomalaisia eläkkeelle siirtyneitä upseereita, muun muassa sodanaikaisen Päämajan operatiivisen osaston päällikkö eversti V.K. Nihtilä. Aloitteen takana olevia henkilöitä nimitettiin "Pohjola-aktivisteiksi".

Ajatuksia pohjoismaisen puolueettomuusliiton muodostamisesta tuotiin julkisuuteen myös lehtikirjoituksissa. Tarkoitus oli saada aikaan järjestely, jolla voitaisiin pitää suurvaltojen asevoimat pois Pohjolasta mahdollisen kriisin aikana. Tämä olisi vaatinut Suomen yysopimuksen irtisanomista ja Norjan eroa Natosta. Kyseessä oli lähinnä yritys laajentaa Ruotsin liittoutumattomuus- ja puolueettomuuspolitiikkaa muihin pohjoismaihin käyttäen Ruotsin voimavaroja sotilaallisena selkärankana, siis samaan tapaan kuin oli ollut ajatuksena skandinaavisen puolustusliiton hankkeessa Ruotsin, Norjan ja Tanskan kesken vuosina 1947 - 1948. Nyt päähuomio oli Suomen saamisessa irti yhteistyöstä Neuvostoliiton kanssa, eikä myöskään Tanskaa enää ajateltu liittää sotilaspoliittisesti pohjoismaiden yhteyteen.

Presidentti Kekkonen sai alusta lähtien tietoja hankkeen kehittymistä ja otti siihen heti torjuvan kannan. Hän kirjoitti ulkoministeri Ahti Karjalaiselle 13.2.1962 murska-arvion: "... on pakko todeta, että ne laskelmat, jotka liittyvät idean toteuttamismahdollisuuksiin, ovat tärkeimmiltä osiltaan täysin lapsellisia... valtiojohto ei ole missään muodossa tämän takana vaan pitää sitä vahingollisena Suomen puolueettomuuspolitiikalle." Muutamaa vuotta myöhemmin julkaistuihin Pohjola-aktivistien kirjoituksiin myös ulkoministeriön virkamiehet vastasivat hyvin kriittisesti.

Ruotsin puolustusvoimien johto esitti vuosina 1962 - 1963 Suomen sotilasjohdolle salaisia keskusteluja Pohjolan puolueettomuusliitosta, mutta suomalainen osapuoli suhtautui asiaan suurin varauksin. Ehdotusta ei silti haluttu torjua suoralta kädeltä, koska se osaltaan avasi mahdollisuuksia tärkeämpiin yhteistyöhankkeisiin, esim. Draken-hävittäjien ostamiseen ja viestiyhteyksien rakentamiseen Suomen ja Ruotsin välille.

Lähtet: Pertti Salminen, Puolueettomuuden nimeen (1995), s. 237-256 ja 299-311; Juhani Suomi, Presidentti (1994), s. 118 ja 309-328; Pentti Airio, Walter Horn - Ensimmäinen jääkäri ja kylmän sodan Pohjola-aktivisti (2013).

Dokumentteja: Presidentti Kekkonen ulkoministeri Karjalaiselle 13.2.1962, kansio 21/49, Urho Kekkosen arkisto, Orimattila.

Sotilasjohdon näkemyksistä ks. yleisesikunnan päällikön kenraaliluutnantti Aatos Maunulan päiväkirja ja muistiot vuosina 1963 - 1965, T22595/1 ja T22595/2, Kansallisarkisto.